

למה חרה לך ולמה נפלו פניך. (ד' ו)

לא בכעס ולא בחרון אף יכול האדם להושע, אלא רק אם משתדל הוא להטיב דרכיו ומעלליו. וכן אמרו ז"ל בפסחים קי"ג, שהקב"ה אוהב את מי שאינו כועס, אלא כובש כעסו ומשפר מעשיו. וכן מצינו, שהקב"ה כעס על עם ישראל בשביל מעשה פעור, ואף על פי כן שבח את פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, בשביל שהשיב את חמתו מעל בני ישראל.

הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובין. (ד' ז)

וברש"י, לפתח קברך חטאתך שמור. וצריך באור, חטאת באה על שוגג, ועון הוא מזיד, ופשע במדרגה יותר גדולה, כמו מתכוין למרוד, וא"כ למה זה החטאת שומרת על הפתח ולא העון או הפשע? אבל הענין מבואר ע"פ משל. לסוחר, שלוח מעות מכמה אנשים, ולכסוף פשט את הרגל. נטפלו אליו הנושים וכל אחד חטף סחורה או חפצים מכיתו. מי שהי' חייב לו אלף שקל, חטף, ומי שחובו הגיע לחמש מאות שקל. הי' ביניהם בע"ח אחד, שהלוח הי' חייב לו רק עשרים וחמשה שקל, נגש גם הוא לחטוף, נטפלו לו הבע"ח הגדולים במענה, מילא לנו מגיעים סכומים גדולים, אבל חובך קטן הוא, ומה לך בינינו? והלה השיב אמריו, כי גם חובי חוב הוא, ומכיון שפשט את הרגל, כולנו שוין ויחטוף כ"א את המגיע לו. כן הענין: כ"ז שהאדם הי' אין כל משחית יכול להשתלט עליו, ומכיון שמת, הכל באים לתבוע את המגיע להם, ואפילו החטאת, הבע"ח הקטן ביותר, ג"כ שומר על הפתח.

והנה ידוע מאמרם ז"ל, כי העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, ומי שלמד ועלתה בידו לתרץ דברי הרמב"ם או רש"י או תוספות, יצאו המה לקראתו לקבל פניו בעולם האמת, כמאמרם ז"ל (ב"מ ד' ס"ב, ב') אמר רבא, כי שכיבנא ר' אושעיא נפק לוותי, דמתרצנא מתני' כוותי, ומעתה נקל לשער העלבון הגדול, שבעת שרבותינו הראשונים והאחרונים יצאו לקראת הנשמה, פתאום יופיע גם המקטרג הנולד מהחטאת ויתבע חלקו!

מ ע ש י ל מ ל ד

ובמקום מן המקומות חלק גדול מעמנו התקרב ביותר אליהם, התגאלו במאכליהם ושנו את בגדיהם ולשונם עד שאין רשומם נכר, אזי הופך הקב"ה את לב האומות לשנוא עמנו ודוחפים אותנו בכח מעליהם. וכן הוא בתהלים ק"ה הפך לבם לשנוא עמו וגו'. ותוקף הדחיפה תלוי בהתקרבות אל העמים, אם התקרבו והתערבו ביניהם ביותר אזי הדחיפה נוראה ותוצאותי' מבהילות, וכמו שדרשו ז"ל ע"פ „בור עמים קרבות יחפצו" (פסחים קי"ח).

ע"כ החכם עיניו בראשו להזהר מכל חטא ועון, ולא יבוש ולא יכלם בעולם הבא יב).

ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ. (ד' ז)

השי"ת אמר לקין, אם לא תתבונן לשוב מחרון אפך ולהטיב מחשבותיך, תדע שלפתחי פיך רובץ החטאת, היינו היצה"ר רובץ שם להחטיאך בדברי מצה ומריבה, ומזה תוכל לבוא לידי צרה גדולה. וכן הי' הדבר לבסוף שנכנס עמו בדברי ריב ומצה, כמו שפירש"י על הפסוק, ויאמר קין אל הבל אחיו, ומזה התגבר יותר ויותר עד שבא לידי רציחה ממש יג).

קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה. (ד' י)

על כל עול וחמס שכן אדם עושה לחברו, הנגזל או הנחמס מוסר דינו לשמים, ומשם שומעים קולו על העול, ככתוב ותעל שועתם אל הא', ועוד פסוקים כאלה בכל התנ"ך.

אולם על שפיכות דמים, אינם צריכים לכ"ז, כי הדם בעצמו הנשפך על הארץ ונקלט בה, צועק ככרוכיא על הדם השפוך, וכמש"כ הרמב"ן ז"ל במסעי, עה"כ ולא תחניפו את הארץ, וז"ל „וענין הטומאה, שתהי' הארץ טמאה ולא ישכון בה כבוד השם בהיות בה דם נקי שלא נתכפר בדם שופכו" ע"כ. וז"ש קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה, כי הדם בעצמו צועק.

מ ע ש י ל מ ל ך

יב) וכן הי' מפרש את הכתוב בקהלת י' ד' אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנת. המושל הוא היצה"ר שמושל עליו על האדם, ואם נלכדת בפחו להחטיאך, מ"מ מקומך אל תנת, היינו, התגבר והתחזק כנגדו בכל מה שתוכל, ובודאי יעזור ד' אותך, כי הבא לטהר מסייעין אותו, ומסיים הכתוב, כי מרפא יניח חטאים גדולים, כמו איש חיל, העומד במערכות המלחמה, והשונא ירה עליו חץ והוכה באצבעו, והתחיל שותת דם, חלילה לו להשליך הקשת מידו, ורק עליו להתחזק לירות על אויבו בידו השניה, כי אם לא יעשה כן, הלא השונא לא ירהם, ויורה עליו עד שיפול שדוד לפניו. כן הוא הדבר בכל אדם, אם עלה ביד היצר להחטיאך, אל תתרפה, אלא התחזק כנגדו ועשה תשובה אמיתית על העבר וקבלה על להבא שלא לחטוא עוד.

יג) פעם נפתחה הדלת מהמסדרון של ביתו של הח"ח זצ"ל, ונכנסה פרה והפכה שם תיבה מלאה תפוחי אדמה. התחילה הרבנית צועקת, גרשה את הפרה וסגרה את הדלת. הח"ח פנה אל הרבנית ואמר לה, כשיודעים שפרה עומדת סמוך לבית, צריכים לסגור הדלת או להשגיח. וסיים, וכן הדבר ביצה"ר, ששומר על הפתח ורוצה להכשילך בלשון הרע או רכילות וכדומה, ורק אחת משתי אלה תעשה וטוב לך, סגור את הפה, או שמור פתחי פיך.